

EVROPSKÁ DIMENZE VE VZDĚLÁVÁNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KATEŘINA HAVLÍKOVÁ

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Mgr. JIŘÍ PLETKA

Stupeň kvalifikace: Bakalář
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Datum odevzdání práce:
Datum obhajoby:

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Evropská dimenze ve vzdělávání mateřské školy vypracovala samostatně a použila jen literatury uvedené v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, dne

Děkuji Mgr. Jiřímu Pletkovi, za cenné rady a neskonalou trpělivost při metodickém vedení během zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Evropská dimenze ve vzdělávání mateřské školy

Evropská dimenze ve vzdělávání, jakožto výchova k evropanství podporující evropskou integraci, je samozřejmou součástí vzdělávání na základních, středních a samozřejmě na vysokých školách. Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda a případně jak lze promítnout evropské dimenze do vzdělávání nejzákladnějšího, tedy do vzdělávání nejmenších dětí v mateřských školách.

Proto je bakalářská práce koncipována do třech základních celků.

V první části jde o samotný výklad pojmu v jeho historii, současnosti, souvislostech, v evropských i tuzemských podmínkách.

Druhou částí je dotazníkový průzkum, mapující rozsah EDV v českých mateřských školách.

Třetí částí, z mého hlediska nejdůležitější, je návrh projektu, kterým by bylo vzdělávání v mateřských školách obohaceno právě o evropskou dimenzi a to v takových pojmech a takovým způsobem, aby byla srozumitelná i této nejmladší kategorii studujících.

ANNOTATION

European Dimension in Education in Nursery Schools

European dimension in education, as a means of education in European citizenship promoting European integration, is an integral part of the education at elementary schools, secondary schools, and of course at universities. The aim of this bachelor work is to find out if (and possibly how) European dimensions can be projected into the basic education, i.e. the education of the youngest children in nursery schools.

That is why the framework of this work is divided into three fundamental units:

The first part introduces and explains the term itself together with its history, present time, and context, in both European and domestic circumstances.

The second part is a survey mapping the range of the European dimension in education in Czech nursery schools.

The third part, in my opinion the most substantial one, proposes a project that would enrich the education in nursery schools with the European dimension by using such conceptions and such a way so that this dimension can be comprehensible also to the youngest group of learners.

Úvod

Po traumatickém prožitku dvou světových válek a zvláště pak v 70. letech minulého století se začínaly uskutečňovat kroky vedoucí k integraci Evropy. Cílem byla ekonomická a politická stabilita.

Později se dochází k názoru, že není možné provádět změny jen působením shora, tedy na úrovni politického rozhodování. Že je nutné po staletích výchovy k nacionalismu vést nové evropské generace k evropanství. Bylo tedy nutné promítnout proces sjednocení i do oblasti vzdělávání. Tuto snahu podpořila Rada Evropy a Evropské společenství. Maastrichtská smlouva pak přímo zakotvuje spolupráci v oblasti vzdělávání jako jednu z priorit pro 21. století.

Po vstupu do EU se potřeba široce sdílené vize evropanství stává realitou i v našich podmínkách. Proto je kladen důraz na to, aby veškeré vzdělávání u nás bylo obohaceno o tzv. evropskou dimenzi, tedy o evropský aspekt nebo úhel pohledu, souvislost, interakci.

Domnívám se, že tato problematika se dá poměrně dobře aplikovat do všech stupňů vzdělávání. V předškolním vzdělávání je třeba brát zřetel na specifika vyplývající z věku dětí. Bohužel jsem se zatím nesečkala s výchovou k evropanství v žádné mateřské škole, kterou jsem měla možnost navštívit. Ani při náslechových hodinách nebo ve školním vzdělávacím plánu. Rozhodla jsem se zkusit, zda vůbec lze do podmínek české mateřské školy včlenit něco tak zdánlivě vysoce odborného a intelektuálního. Pokusila jsem se sestavit projekt vzdělávacího programu, který by všemi v úvahu přicházejícími způsoby, přiměřenými věku adresátů, vnesl do vzdělávání těchto nejmenších studentů prvky evropské vzájemnosti. Hledala jsem shodné strukturální body u každé země Unie: počínaje reáliemi jednotlivých zemí včetně jejich zažitých stereotypů přes kontakty s českou historií, národní jídla, pohádky a nakonec jsem zapojila i euroamaloovánky od europoslance Dr. Zvěřiny.

Krom toho jsem zmapovala situaci ve školkách. Použila jsem stručný dotazník, snažila jsem se formulovat otázky jasně a nezabíhala jsem příliš do detailů, abych neodradila respondenty. K vyhodnocení jsem přidala grafy, které jak doufám, urychlí orientaci.

KAPITOLA Č. 1

EVROPSKÁ DIMENZE

VE VZDĚLÁVÁNÍ

(pojem, zdroje, vývoj)

Evropskou dimenzí ve vzdělávání lze rozumět výchovu k evropanství jako podporu evropských integračních procesů. Od 19. století nacionalistické tendence zdůrazňovaly, i přes obvyklé odkazy ke společnému antickému dědictví a k sounáležitosti vyšších etnických uskupení (pangermanismus, panslavismus atd.), spíše národní, jazyková a kulturní specifika. Cílem vzdělávání v tomto duchu byla podpora národního cítění. Nacionalismus tak přispěl k desintegraci nadnárodních celků (typicky habsburská monarchie) a k zániku středověkého evropského universalismu, beroucího svůj počátek v universalismu říše římské.

Integrace Evropy po traumatizujících zážitcích obou světových válek nastolila též otázku výchovy k evropanství a nadnárodního rozměru vzdělávání. Je zřejmé, že společensko-ekonomická integrace Evropy bude reálná jen pokud si mladí lidé uvědomí společné historické a kulturní dědictví, zdokonalí jazykové dovednosti, získají společné zkušenosti a pochopí smysl společných perspektiv.

Úsilí o nadnárodní, evropské vzdělávání, po úvodním spíše nadšeneckém období se začalo cíleně rozvíjet od poloviny sedmdesátých let díky péči Rady Evropy a Evropského společenství. Obě přispívají v 70. a 80. letech k rozvíjení myšlenky sjednocené Evropy prostřednictvím vzdělávání. Rada Evropy preferuje kulturní, sociální a humanistické aspekty, realizované ve spolupráci mezi školami a učiteli (časem možná dosáhneme i vysoké úrovně středověké akademické integrace). Evropské společenství, jako spíše ekonomické uskupení, klade důraz na politickou a ekonomicko-sociální stránku.

Maastrichtská smlouva v roce 1992 pak krom jiného přímo zakotvuje spolupráci s mezinárodními organizacemi v oblasti vzdělávání jako jednu z priorit pro 21. století.

1.1 Definice pojmu

Evropská dimenze ve vzdělávání je obvykle definována jako **průřezový princip vzdělávacích systémů, vnášející do nich evropskou perspektivu a mezikulturní porozumění.**

Akcentuje jak prvky společného kulturně-historického dědictví, tradic a hodnot, tak jejich relativitu. Je tedy třeba integrovat poznatky řady oborů formou srozumitelnou stupni vzdělávání a zároveň přijatelnou (tj. kulturně a politicky neutrální) pro adresáty z jednotlivých států a etnik. Např. Jana z Arku je pro Francouze hrdinka a světece, pro Angličany ovšem dost podezřelá čarodějnice, která komplikovala jejich oprávněný dynastický nárok na půlku Francie a kterou si ostatně stejně Francouzi upálili sami. Zde by se evropsky korektní dějepisná lekce formulovala poměrně obtížně. Půjde tedy spíše o propagování **obecnějších evropských hodnot.**

Pojem samotný je naplňován nejen **osvojováním vědomostí a dovedností**, ale také **dialogem, prožitky a zkušenostmi.**

1.2 Ideová východiska evropské dimenze ve vzdělávání

- **ideál politickoekonomického společenství** směřujícího k integraci Evropy
- **ideál humanitní**, podporující evropské pojetí práv jedince i solidarity společnosti
- **perspektiva internacionality** podporující mobilitu obyvatel a multikulturní společnost.

Ve vztahu k uvedeným východiskům je třeba se vyhnout, bez zbytečného sebemrškačství, čistě eurocentristickému pojetí světa a jeho dějin. Prostě je třeba si připustit, že např. čínská civilizace existovala dávno před tím, než ji pro Evropu objevil Marco Polo. Na druhou stranu může být Evropa oprávněně hrda, že ten ojedinelý cestovatelský výkon jako první provedl Evropan, nikoli Číňan.

V této souvislosti se jako mimořádně obtížné jeví definovat vztah mezi evropanstvím

a některými kulturními okruhy, které se k Evropě, jejím institucím a tradicím, stavějí zjevně nepřátelsky – v současné době zvláště okruh islámské kultury, částečně i okruh kultury pravoslavné (viz např. Huntington, Souboj civilizací). To však přesahuje poslání této práce a je zde uvedeno jen jako připomínka na okraj.

1.3 Vývoj evropské dimenze ve vzdělávání

Rezoluce ministrů ES v roce 1976 doporučila spolupráci ve vzdělávání, zvl. poznáváním života a kultury evropských zemí. Rovněž Stuttgarská deklarace v r.1983 doporučila spolupráce mj. poznávání kultury a historie pro společné evropské vědomí. Deklarace z Fontainebleau r. 1984 poprvé použila pojem „vzdělávání evropských občanů“. Prioritami jsou cizí jazyky od raného věku, výměnné pobyty a společné programy.

V květnu 1988 ministři školství ES na své schůzce definovali následující cíle:

- posílit u mladých lidí chápání evropské identity, civilizace a hodnot, sociální rovnosti a respektu k lidským právům
- připravit mladé lidi na ekonomický a sociální rozvoj Společenství a na cestu k Evropské unii
- ukazovat mladým lidem výhody Společenství a výzvy, které poskytuje otevření ekonomického a sociálního prostoru
- zlepšit znalosti o ES a členských zemích
- seznamovat s významem spolupráce uvnitř ES i ve světě.

Prostředky k dosažení uvedených cílů měly být především **kurikulum a tvorba studijních materiálů a vzdělávání učitelů**. Tyto cíle i prostředky byly potvrzeny smlouvou z Maastrichtu, která zároveň umožňuje EU navrhnout **společné směry aktivit ve vzdělávání a zvláště v odborné přípravě**. Jako prováděcí dokument byla r. 1993 vydána tzv. „Zelené kniha“, kladoucí důraz na:

- 1) „rozvoj evropského občanství „
- 2) „zvyšování kvality vzdělávání a rozšíření nabídky vzdělávacích příležitostí“
- 3) „příprava mladých lidí na integraci do společnosti a na přechod do pracovního života“ (4:134)

Za prostředky k dosažení cílů se považuje:

- 1) „spolupráce formou mobility a výměn“
- 2) „zavádění společných prvků do přípravy a dalšího vzdělávání učitelů“
- 3) „jazykové vzdělávání (s cílem osvojení více jazyků EU)“
- 4) „distanční vzdělávání zprostředkované multimediálními systémy“
- 5) „podpora inovací ve výuce a aplikace aktivních metod učení“
- 6) „výměna informací a zkušeností přispívající k větší kompatibilitě a vzájemné inspiraci“
- 7) „využívání zkušeností evropských škol s multikulturním vzděláváním“ (4:134)

Poslední (zatím) v řadě barevných zásadních dokumentů EU je tzv. „**Bílá kniha** o vzdělávání v učící se společnosti“, kladoucí důraz mj. na **vzdělávání jako celoživotní záležitost** a akcentující vzdělávání **v nových komunikačních a informačních technologiích**.

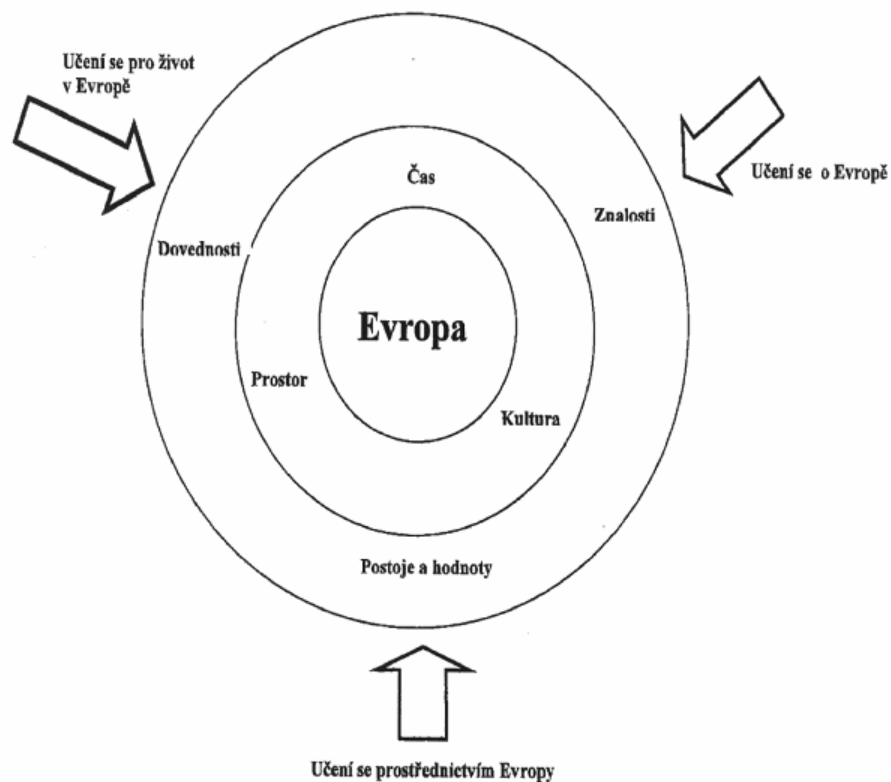
Po rozšíření Unie o státy Střední Evropy a Balkánu nabyla na důležitosti snaha o spolupráci vzdělávacích institucí a ekvivalence zkoušek a certifikátů.

KAPITOLA Č. 2

TŘI PILÍŘE EVROPSKÉ DIMENZE VE VZDĚLÁVÁNÍ

(pojem, výklad)

Vzhledem k potřebě doby (a Evropy obzvláště) vyjadřovat složité pojmy v jednoduchých alegoriích, je pro tuto problematiku zažitý pojem „tři pilíře EDV“.

Jakkoli by představa třech pilířů byla didakticky i mnemotechnicky zajímavá a

žádoucí, není realita tak jednoduchá. I z příloženého organogramu je zřejmé, že jednotlivé pojmy a složky se překrývají a prolínají, jejich hranice není zřetelná a jednoznačná. Těžko říct, zda křesťanské desatero je socio-kulturní znalost nebo souhrn morálních hodnot, zda znalost systému a kontextu evropského práva je jen znalostí nebo již praktickou dovedností k obhájení svých práv a zájmů v evropském prostoru.

2. 1 Učení se o Evropě

V zásadě nejjednodušší a pro pedagogy nejméně náročné. Obsahuje poznatky a informace z historie zemí, národů a států, geografické a etnografické údaje, informace o kultuře a zvyklostech. Nebezpečím je, že toto penzum znalostí lze předávat tradičním, tedy jako izolované informace bez vzájemných souvislostí a interakcí.

2. 2 Učení se pro život v Evropě

Jde o soubor znalostí a dovedností, umožňujících efektivně využívat všech možností sjednoceného evropského prostoru. Je třeba pochopit, že jde o prostor sjednocený ekonomicky, politicky a právně (právě v tomto pořadí), kde je garantován volný pohyb zboží, lidí i kapitálu.

Předmětem výuky by tedy měly být základy evropského práva a politická struktura Unie. Samozřejmě, že nejde jen o odbornou nadstavbu – každé ze zdánlivě nedostupných a odtažitých témat má svůj praktický dopad na naši každodennost. Existenci evropského parlamentu si můžeme ověřit setkáním s nejbližším europoslancem, o existenci evropského měnového prostoru se přesvědčíme, když projedeme půl Evropy s jednou měnou v kapse.

Výklad je možno konkretizovat na dostupných příkladech – třeba spotřebitelské

reálie i spotřebitelskou evropskou legislativu vysvětlovat na rozsudku ES ve věci Cassis de Dijon, aby zákaz pochopil, že to není jen sladký likér nevalné úrovně, ale také precedenční rozsudek, na kterém je založen volný pohyb zboží Evropou - a ovšem také pravidlo, že pokud výrobek splňuje nenáročné normy v jedné zemi EU, nelze zakázat jeho prodej v zemi, která má normy náročnější. V praxi daného případu to znamená, že mezi řízné německé šnapsy se vetřel slabounký francouzský likér a zákazník tak nyní musí být připraven na to, že zakoupený cizí destilát může mít daleko nižší obsah alkoholu, než byl zvyklý, než by očekával a než by platil, kdyby byla německá norma nadřazena francouzské a znemožnila by přístup tohoto produktu na německý trh. Ovšem jsou i spotřebitelé (možná spíše spotřebitelky), kteří rozšíření nabídky uvítají ...

2. 3 Učení se prostřednictvím Evropy

Výrazně náročnější než obě předchozí oblasti, zvláště v tuzemských podmínkách. Krom znalostí jako takových předpokládá, že pedagog sám nějakými postoji a morálními hodnotami vůbec disponuje, což v zemi ateistů, obrozenců a ohnutých hřbetů je dosti smělý požadavek.

Již v okamžiku, kdy píšu tento řádek, si uvědomuji, jak obtížné je v Čechách napsat, že tyto postoje a hodnoty by měly vycházet

- z antického přístupu k poznání a z křesťanství,
- z římského smyslu pro právo a zákon,
- z germánského smyslu pro svobodu a samosprávu (v Čechách musím hned opatrnicky dodat, že za Germány pokládám hlavně Anglosasy a Skandinávce, nikoli zněmčelé Slované Bedřicha Velikého).

Avšak právě akceptace těchto nemilých pravd je vlastně průběžným kamenem schopnosti předávat dál myšlenku evropanství. Ve většině Evropy totiž víra v Boha

není pokládána za lehkou duševní úchylku jako u nás, ve většině evropských zemí je zákon respektován jako přirozený většinový požadavek, nikoli jako vrchnostenské nařízení, které si koleduje o porušování a obcházení, ve většině evropských zemí je historicky rozvinutá občanská společnost tendující k samosprávě, nikoli k samoděržaví s pracovními tábory a pevnými cenami. Je to tak trochu jako s českým rumem – v zemích habsburské monarchie, která neměla tropické kolonie, fasovali veřejní zaměstnanci lihovinu zvanou rum, vyráběnou z brambor. Zbytek světa vyráběl rum z cukrové třtiny. Po vstupu do Unie jsme na tento název museli rezignovat, neboť náš lokální názor, že rum se správně a od věků vyrábí z brambor, se ukázal být nejen výrazně menšinový, ale i technicky a věcně nesprávný.

Je tedy nezbytné opustit česká humna a obrozeneckou mytologii, a připustit, že křesťanství mělo nejen jakýsi význam pro uchování antické civilizace, ale i pro naše pojetí ceny života, tak cizí některým mimoevropským kulturám. Že zákon má být dodržován, nikoli obcházen. A že třeba němečtí kolonisté, kteří v Čechách zakládali první města, nepřišli jako dobyvatelé, ale přinesli do tuzemské protofeudální společnosti jako pokrokový prvek městské právo, základní kámen samosprávy.

KAPITOLA Č. 3

EVROPSKÁ DIMENZE VZDĚLÁVÁNÍ

VE ŠKOLE

(způsoby, cíle)

Evropská dimenze je vskutku pouze „dimenze“ vzdělávání, nikoli jeden z mnoha přesně definovaných a ohraničených předmětů, jako třeba chemie nebo fyzika. Existuje jak v podobě **neformální** a neuvědomované, tj. jako běžné životní zkušenosti, vliv rodiny a okolí, a ovšem také v podobě **formální**, tj. ve školním prostředí. V něm se nejvíce uplatní předměty jako zeměpis, dějepis, jazyky, estetická výchova, občanská výchova a ekonomie.

Kurikulum lze implikovat v zásadě třemi způsoby:

- **multidisciplinárně** – „tj. tradičně rozptýlenými poznatky o Evropě v jednotlivých předmětech“
- **průřezově** – „zaváděním mezipředmětových témat do cílů, obsahu a hodnocení“
- **transdisciplinárně** – „zaváděním syntetických předmětů (sociální vědy, přírodní vědy, ekologie, estetická výchova apod.).“ (4:136) Základem jsou obecné pojmy (jednota, růst, kontinuita, udržitelnost růstu, rozdílnost,...) nebo hodnoty (svoboda, tolerance, pluralismus,...) a je typický pro společenskovědní oblast kurikula.

Cíle ED v kurikulu formuloval M. Shennan ve třech komponentech:

Postoje a hodnoty:

- uvědomění si a respektování kulturního dědictví

- oceňování evropských hodnot, zvláště demokracie, tolerance a rovnosti
- rozvíjení empatie a vědomí hodnoty života v multikulturní Evropě
- stimulace lepšího porozumění a aktivní spolupráce
- uvědomování si zodpovědností evropských občanů
- utváření konstruktivních postojů k naléhavým otázkám míru a lidských práv

Dovednosti:

- naučit se mluvit alespoň jedním evropským jazykem tak, aby komunikace byla funkční
- osvojit si sociální a kulturní dovednosti, které podporují funkční komunikaci
- poskytnout příležitosti žákům, aby si mohli prakticky ověřit politické dovednosti jako přípravu na aktivní občanství;

Vědomosti:

- porozumět evropské krajině a základním rozdílům a podobnostem prostředí, kultury a životních stylů
- pochopit rozdílné modely v lidském osídlení a formách produkce zkoumat politické a ekonomické trendy a jejich možné důsledky na evropskou společnost
- pochopit interakce lidí, přírody a prostředí
- porozumět kontinuitě a proměnám Evropy v čase
- posílit přímou zkušeností i simulací poznání evropského kulturního dědictví
- získat informace o evropské pluralitě a úsilí organizací, které podporují spolupráci a řešení konfliktů
- pochopit struktury, instituce a jejich funkce a způsoby řešení problémů současné evropské společnosti
- porozumět mezinárodním trendům a vzorcům chování, které působí změny v Evropě a budou ovlivňovat budoucnost dětí v dospělosti.

Základní linií je pěstování jednoty mezi Evropany jako jednotlivci i evropskými státy.

Způsoby realizace ED v kurikulu se v jednotlivých zemích liší. Základní hlediska lze rozdělit následovně:

1) **Historické hledisko:** Tradiční orientace na národní dějinné vrcholy (války, revoluce, vítězství a porážky, okupace a dobývání) je kompenzována důrazem na mírové iniciativy a spolupráci. Národní etnocentrický princip je nahrazován interkulturním porozuměním. Akcentuje se to, co ovlivňovalo nosné proudy a hnutí, hledání vzájemného ovlivňování, migrace a multikulturalismu, vztah k vývoji sousedních zemí atd. Jak však již dříve zmíněno, sama tato oblast je potenciálně velmi konfliktní. Je-li pro mladé české ateisty Bílá Hora národní tragedií, pro mladé rakouské katolíky bude potřením ohavné rebelie a vítězstvím tehdy pokročilejšího nadnárodního absolutismu nad historicky překonaným národnostním stavovským státem. Pro mladého Brita se pak jedná o nevýznamnou přestřelku kdesi na pomezí kontinentální civilizace. Vyvážené pojetí evropských dějin tedy vyžaduje navíc bezpečné zvládnutí zeměpisných znalostí, kulturních dějin a značný nadhled.

2) **Geografické hledisko:** Od statistických popisů se přechází k vzájemným interakcím, globálním tématům, sociokulturním kontextům apod. Na tento způsob výuky však nejsou učitelé znalostně disponováni, navíc je pravdou, že zatímco rozloha Francie je jasně dána a její znalost lze snadno přezkoušet, globální oteplení je stále jen diskutabilní a kontroverzní teorií.

3) **Sociokulturní hledisko:** Základním principem a východiskem jsou:

- „evropské hodnoty“
- „společná kulturní zkušenost“
- „univerzální prvky kultury a jejich konkrétní projevy v konkrétním

prostředí“ (4:139)

Obecně tedy lze konstatovat ústup od encyklopedicky uspořádaných tradičních disciplín a příklon k integrovaným předmětům a ke konstituování nových interdisciplinárních oblastí.

3.1 Evropská dimenze ve vzdělávání v české škole

Výchova k evropanství v tuzemsku je bohužel zatím spíše záležitostí iniciativních a alternativních škol, profesních a zájmových skupin. Často je iniciována ze zahraničí. Více méně individuálně se organizují různé znalostní soutěže, výměnné pobyty, exkurze a spolupráce jednotlivých škol se zahraničními. Evropská dimenze však dosud není součástí běžné školní práce. Výsledkem je, že obraz Evropy je statický a mozaikovitý, Evropa je chápána jen jako geofyzikální prostor. Převažuje vidění rozdílů (kulturních, jazykových, národních), společné znaky jsou spíše potlačeny. Západní Evropa je obdivována, sousedi spíše obáváni, vzdálené a menší země ignorovány.

Přežívá zde stále obrozenecký komplex malého národa, vyzdvihujícího svá specifika, aby uhájil vlastní identitu. K tomu přistupuje tereziánský styl výuky, nepřipouštějící diskuze a výuku mimo jasně dané osnovy, zbavující učitele obav z vlastního názoru, respektive z jeho absence.

3.2 Sociální aspekty výchovy pro sjednocenou Evropu

Evropský sjednocovací proces má i své sociální cíle : **komunikativnost a mobilitu svých občanů.**

Jako již výše zmíněno, opět jde o to, navázat na středověkou tradici společného

kulturního prostoru, ukončenou až první světovou válkou a vznikem totalitních režimů. Společenské i kulturní elity, ale i obyčejní lidé se mohli volně pohybovat Evropou – ať již se jednalo o obchodníky, studenty univerzit, řemeslníky na zkušené nebo poutníky na svatá místa (je málo známo, že ani feudální vrchnost nemohla bránit poddanému, pokud ho napadlo, že vyrazí ze Zlámané Lhoty do Říma či Compastelly. Naopak, musela mu být nápomocna. Na oplátku však poutník vykonával pouť i za svou vrchnost). Duchovní a kulturní elity pak sdílely společný dorozumívací jazyk – nadnárodní (neboť mrtvou) latinu.

Pro **komunikativnost** jsou nezbytné:

- jazykové dovednosti,
- znalosti a chápání kultur jednotlivých států a regionů
- dovednosti a schopnosti mezilidské komunikace

Mobilita, která je podmíněna schopností komunikovat, v širším slova smyslu je schopností adaptovat se na jiné prostředí na pracovišti i v soukromé sféře a akceptovat odlišné prostředí.

V **kurikulu** se osobnostně sociální výchova objevuje obvykle v občanské, náboženské či etické výchově, ekonomice, filozofii, historii. V některých zemích se objevují netradiční předměty, z logiky věci související s ED – typicky např. ochrana spotřebitelských práv, jejichž evropský rozměr je odrazem jednotného evropského trhu.

Jako praktické výukové metody se objevují netradiční postupy - práce ve skupinách, hraní rolí, projekty a debaty. Podporují schopnost tolerovat odlišné názory nebo konstruktivně nesouhlasit, vyjadřování, analytické myšlení, hledání logických a racionálních argumentů, atd.

Významný je i osobní kontakt v rámci školních výměn, exkurze, zahraniční prázdninové praxe, mezinárodní tábory dětí a mládeže, umělecké a pracovní projekty mládeže.

3.3 Interkulturní výchova

Evropa je a vždy byla kontinentem mnoha etnik i kultur. Řada z nich zanikla asimilací v dobách vypjatého nacionalismu éry národních států, v poslední době se však v Evropě objevují nové minority, obvykle jako následek koloniálních nebo imperiálních dobrodružství evropských mocností.

Objevuje se tak problém, jak vzdělávat děti z minoritních skupin tak, aby mohly být úspěšné v majoritní kultuře a přitom aby byla zachována jejich jazyková a kulturní identita. Jako řešení se v základě jeví

- ochrana základních práv jednotlivců i skupin imigrantů
- interkulturní výchova jako obligatorní součást vzdělávání.

Vzdělávání příslušníků etnických minorit má obvykle dva základní problémy – odlišný jazyk a kulturu.

Jako náročnější se jeví **odlišné neevropské kulturní vzorce chování**. Např. nomádská kultura (typicky Romové) preferuje okamžitou spotřebu či užitek před investicí, jako je tomu u evropských původně rolnických kultur. Velmi kontroverzní mohou být nábožensky podmíněné odlišnosti v odívání (burka u Arabek) nebo ve stravování (košer kuchyně u Židů). Souvisejícím problémem je i rozdílný vzdělanostní standard.

Jazyk sám o sobě takový problém není – v první řadě pro bohaté liberálně-demokratické západní společnosti není problém výuku v minoritním jazyce zajistit, za druhé znalost jazyka neřeší odlišné vzorce chování (typicky Romové jsou obvykle bilingvní, avšak prvky nomádské kultury a rodového společenského uspořádání u nich nadále přetrvávají).

Interkulturní výchova by měla respektovat rozdíly jako určitou hodnotu, umožňující reciproční obohacení. Jde o proces setkávání kultur, komunikace a interakce. Respektuje minoritní kulturu, ale maximálně seznamují žáky s kulturou majoritní. Jak výše uvedeno, chrání minoritní kulturně-jazykovou identitu a současně rozvíjí strategie podporující úspěšnost v majoritní společnosti.

Interkulturní výchova ve škole je založena na **dialogu, interakci a srovnávání**. Pro to vše jsou samozřejmě nezbytné komunikační dovednosti.

Uvedené metody slouží nejen k pozitivní prezentaci kultur, ale také k odstraňování generačně zažitých stereotypů, v našich podmínkách beroucích často původ v národní mytologii 19. století (Němec – odvěký nepřítel, Slovan – holubiččí povaha, Maďar – sám si za to může, že je Maďar...). Tyto stereotypy jsou udržovány jak osazenstvem hospod IV. cenové, tak podle potřeby některými členy obou komor našeho Parlamentu.

3. 4 Evropský model výchovy k lidským právům

Evropu lze bez jakékoli zbytečné skromnosti označit za místo zrodu nauky o přirozených právech člověka a jejího praktického uplatňování. Filozofie lidských práv a občanských svobod vychází z antické filozofie, germánského zvykového práva a křesťanské morálky. Západní (a zvláště severozápadní) Evropa je díky této historicky i geograficky ojedinělé šťastné konstelaci tvořena demokratickými státy, jejichž zřízení je natolik zažité, že státy jsou mimořádně stabilní a lidská i občanská práva jsou něco natolik samozřejmého, že třeba Velká Británie dodneška neshledala potřebu tato práva zakotvovat v nějaké ústavní listině (proč také, jsou-li tak samozřejmá, že žádný soudce v Anglii by nerozhodl s nimi v rozporu?) .

Po traumatických zkušenostech druhé světové války se tlakem USA a Britského společenství (Rusko o lidská práva nedbalo a Francie byla paralyzována válkou a okupací) prosadil anglosaský model lidských práv jako základ OSN. Takřka souběžně za týmž účelem vznikla v roce 1949 Rada Evropy. Ta k ochraně občanských a politických práv přijala „Úmluvu o ochraně lidských práv a svobod“, práv kulturních, ekonomických a sociálních pak „Evropskou sociální chartu“. Všechny státy Rady Evropy dále přijaly v roce 1989 „Úmluvu o právech dítěte“, vyhlášenou téhož roku v OSN. Po rozpadu sovětského bloku přistoupily k dohodám i bývalé sovětské satelity včetně České republiky (1993).

Úmluvy Rady Evropy o lidských právech jsou univerzalistické – tedy práva jsou

přiznávána nikoli pouze občanům členských států, ale všem jednotlivcům v jejich jurisdikci – apolitům, uprchlíkům, emigrantům apod.

Plnění úmluv zajišťují Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva.

Výchova k lidským právům má vést k tomu, aby si jednotlivec uvědomoval svá práva a zároveň aby respektoval práva druhých. Tudíž práva a způsoby jejich uplatnění musí znát. Obvykle se potřebná suma znalostí skládá z :

- „klasifikace lidských práv“
- „jejich zakotvení“
- „specifika práv skupin“
- „povinnosti, závazky a odpovědnosti“
- „hlavní formy nespravedlností, nerovností a diskriminací“
- „dějiny lidských práv“ (4:172)

Zároveň, vedle výuky založené na principech evropského pojetí práv a svobod se musí žák seznamovat s kulturami založenými na jiných principech a hodnotách a pochopit je.

Z pedagogického hlediska je nutné kombinovat přístupy - kognitivní, afektivní (prožitkem) a aktivní (činnostní). Nedílnou součástí výuky je praktické dodržování kázaného – tedy aby byla respektována práva učitelů i dětí, které se ve škole o nich učí a učí se je v ní uplatňovat.

„V **předškolní výchově** jde o vytváření a uznávání hodnot a jejich hierarchie. Seznamování s lidskými právy se uskutečňuje v rámci práv dětí, která jsou vytvořena na bázi obecně lidských hodnot. Výchova k lidským právům je koncipována jako výchova k respektování názorů druhých, a tím k podporování společenské sounáležitosti.“ (4:172)

Účelem výchovy je nejen naučit děti znát svá práva jakožto literu zákona, ale také umět o svá práva žádat a zároveň respektovat práva druhých a pomáhat je společně naplňovat.

3. 5 Environmentální výchova

Evropa jako kontinent je pozoruhodná tím, že navzdory mimořádné potenciální zátěži životního prostředí (hustota obyvatelstva, objem ekonomické produkce, dlouhodobost průmyslové zátěže, hustota dopravy apod.) vykazuje jedno z nejlepších životních prostředí na planetě a zároveň ho sama pokládá za jedno z nejhorších.

V roce 1957 byla zveřejněna zpráva tzv. Římského klubu s alarmujícími informacemi o vývoji životního prostředí. Jakkoli se žádná z jejích prognóz ani vzdáleně nenaplnila (touto dobou již měla v podstatě naše civilizace zaniknout), společenská poptávka a očekávání šedesátých let byla taková, že došlo k „ekologizaci“ politické kultury. Jinými slovy, dnes si již málokterý politik (s notorickou výjimkou našeho p. presidenta) troufne připomenout, že nafta měla již dávno dojít a moře již mělo zaplavit velkou část kontinentu. Zároveň pak má doslova „zelenou“ jakýkoli experiment sociálního inženýrství.

Jednotná politika ochrany životního prostředí států EU byla přijata v roce 1972 na pařížském summitu, v souvislosti s ní byly další dohody, jejichž součástí je přijetí cílů pro výchovu a vzdělávání. Jelikož postoje zformované v dětství jsou rozhodující pro další chování člověka, byla zásadní úloha přiřknuta školní výchově (brutálně řečeno, indoktrinace v dětství je vždy nejúspěšnější).

Cílem výchovy je chránit životní prostředí před člověkem pro člověka, tedy že člověk prostředí ovlivňuje negativně, což zpětně působí negativně na člověka. Úkolem environmentální výchovy je vybavit žáka postoji a systémem hodnot tak, aby byl schopen ekologicky žádoucího myšlení a chování. Otázkou je, kdo a podle čeho rozhodne, co je ekologicky žádoucí ...

Praktickou výchovu lze shrnout do sloganu „*Jednej lokálně, myslí globálně*“, tzn. vlastní činností v místě bydliště si prakticky ověřit teoretické poznatky a ty pak začlenit do globálních souvislostí.

V současné době každý vzdělávací systém v EU zahrnuje environmentální výchovu na všech vzdělávacích stupních, tedy včetně předškolní výchovy. V kurikulu je zahrnuta jako interdisciplinární vzdělávání.

KAPITOLA Č. 4

Shrnutí

VÝCHOVA EVROPSKÉHO OBČANA

Žáci a studenti by měli být vybavení klíčovými informacemi o Evropě, které pak mohou použít k identifikaci evropských hodnot. Následně by pak výchova k evropanství měla povzbudit jejich snahu podílet se na veřejném dění. Nakonec by výchova k evropanství měla směřovat k uspořádání postojů a názorů v ose individuální - národní – evropský - globální.

Výchova k evropanství jakožto nové a interdisciplinární téma si vyžaduje nové **metodické přístupy**. Žádoucí jsou přístupy, které umožňují hodnotit skutečnost z různých hledisek. Zároveň však je třeba, aby vyučování vycházelo z respektu k evropské kultuře.

Výchova s evropskou dimenzí, jako každé interdisciplinární téma, je mimořádně náročná na znalosti a schopnosti učitele. Materiály, podklady a učebnice samy o sobě nemohou zajistit úspěch výuky. V době informačních technologií není problém získat a mít informace. Problém je se v nich orientovat a vybrat ty vhodné a důležité. V tom je úloha učitele nezastupitelná. On je ten, kdo informace vybírá a předkládá, rozhoduje o metodách práce a vytváří ve třídě prostředí demokratické diskuse, pro tento předmět nezbytné. Učitel vystupuje jako neutrální moderátor diskuse.

Musí vytvořit prostředí, kde mladí lidé získají zkušenost tolerance a respektu k odlišné kultuře i národu.

V tuzemských podmínkách však je tento přístup nezažitý, zdejší učitelství má tendenci spíše k rákosce a memorování než-li k diskusím o alternativách. Takový způsob může snadno sklouznout k indoktrinaci, která má ostatně u nás bohatou tradici. Proto je klíčové neustále poskytovat alternativní informace i názory, aby žáci pochopili, že mohou existovat diametrálně odlišné, přesto však racionální a fundované názory na týž problém.

Jde tedy nejen o předávání vědomostí, ale také o vedení žáků k získávání vlastních

zkušeností žáků, k vytváření návyků spolupráce, komunikace a schopnosti nalézat kompromis. Cílem je překonání individualistických a reliktních nacionalistických tendencí, které se tak tragicky vepsaly do dějin kontinentu.

KAPITOLA Č. 5

PRŮZKUM VÝUKY EVROPSKÉ DIMENZE VE VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ

Cílem statisticky vyhodnocovaného průzkumu bylo zmapování praktické aplikace EDV v mateřských školách.

Při tomto průzkumu nebyla předem zadávána ani uvažována žádná hypotéza, neboť nebyly dány ani známy podmínky, které by umožňovaly smysluplnou hypotézu stanovit a následně průzkumem potvrdit či vyvrátit. Jde tedy čistě o průzkum toho, zda a jak je EDV v praxi naplňována a jaké jsou pro ni podmínky.

K průzkumu byly použity dotazníky s 11 otázkami umožňujícími výběr z několika předpokládaných alternativ, případně doplnit alternativu vlastní.

Dotazníky jsem rozeslala do různých mateřských škol v Jihočeském, Středočeském kraji a v kraji Vysočina.

Vyhodnoceno bylo 30 dotazníků. Návratnost dotazníků byla 73,2%. Domnívám se, že jde o poměrně velké procento, zřejmě zapříčiněné i možností dotazník vyplnit přímo v elektronické podobě a jednoduše e-mailem odeslat zpět.

Otázka č. 1

Máte ve vašem školním a třídním vzdělávacím plánu začleněnou problematiku evropské dimenze ve vzdělávání?

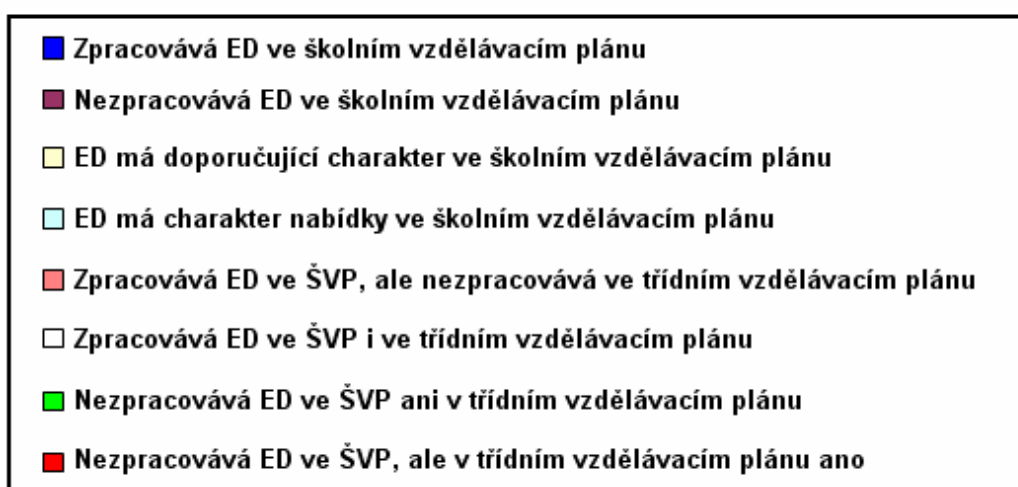
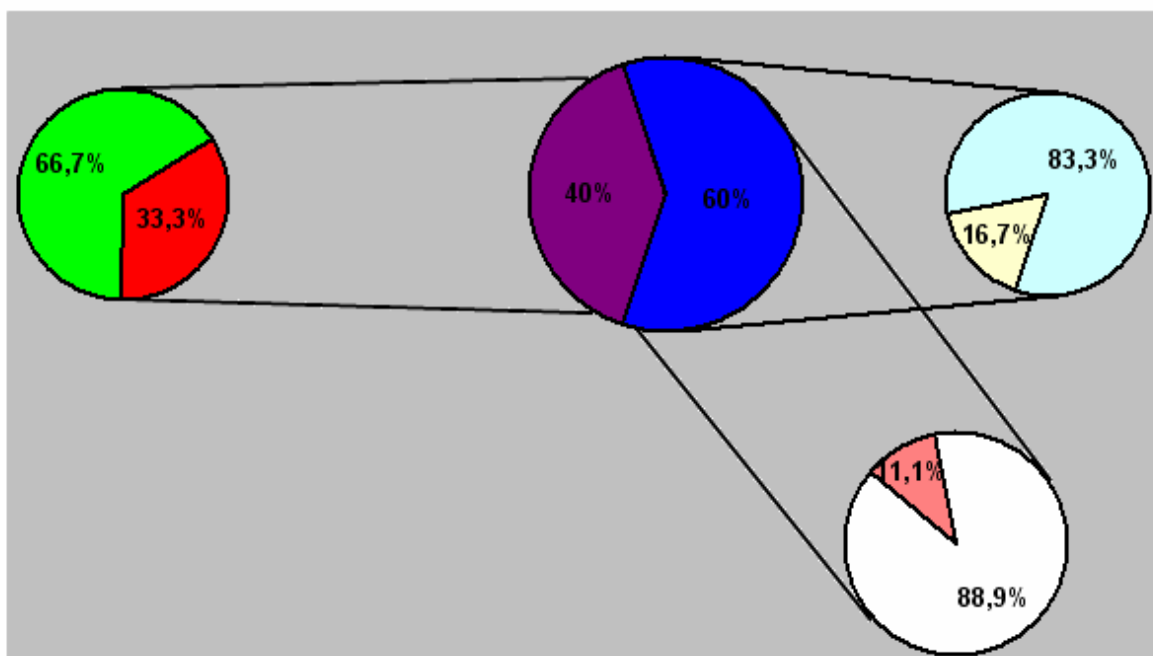
Na otázku, zda mají v dané mateřské škole začleněnou problematiku ED do svého školního vzdělávacího plánu, odpovědělo souhlasně 60% respondentů. Přičemž 16,7% z těchto škol má doporučující charakter a 83,3% má charakter nabídky. Žádná ze škol nemá problematiku ED ve školních vzdělávacích programech stanovenou jako závaznou.

40% z oslovených mateřských škol ED ve svém školním vzdělávacím programu začleněnou nemá, z nich ale tuto tematiku rozpracovává ve svém třídním

vzdělávacím plánu 33,3%. Zbytek tedy 66,7% nemá ED začleněnou ani ve školním, ani ve třídním vzdělávacím plánu.

Jak jsem se již zmínila, ED si žádná ze škol nestanovila jako závaznou. Nemusí jí tedy zpracovávat ve třídním vzdělávacím plánu, pokud to pedagog nepovažuje za vhodné. To se stalo jen u 11,1% mateřských škol, které si stanovily ED ve školním vzdělávacím plánu.

Začlenění ED ve školním a třídním vzdělávacím plánu

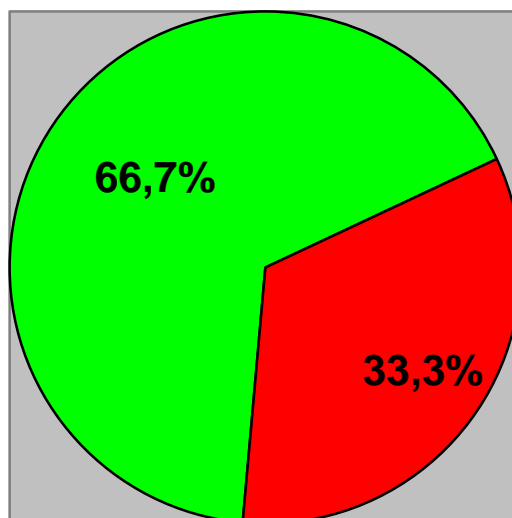
Otázka č. 2

Máte výchovu k evropanství začleněnou ve třídním vzdělávacím plánu?

66,7% mateřských škol zpracovává výchovu k evropanství v třídních vzdělávacích plánech

33,3% mateřských škol zatím tuto problematiku nezačlenilo do svých třídních vzdělávacích plánů

Evropská dimenze ve třídním vzdělávacím plánu

■ Začleněna ■ Nezačleněna

Další dvě otázky se týkaly škol, které se evropskou dimenzí zabývají ve třídním vzdělávacím plánu.

Otázka č. 3

Jaký časový úsek zhruba tyto školy věnují evropské dimenzi ve vzdělávání?

Žádná ze škol se nevěnuje tématu jeden den v týdnu ani jeden týden v měsíci.

45% škol se tématem zabývá jeden den v měsíci.

55% uvádělo jinou variantu a to:

- 36,3% respondentů se problematice věnuje jeden týden v roce
- 27,3% nespecifikovalo věnovaný čas
- 27,3% pedagogů se tématu věnuje jednou ročně ve čtrnáctidenním tématickém bloku
- 12,5% se tématu věnuje jen příležitostně

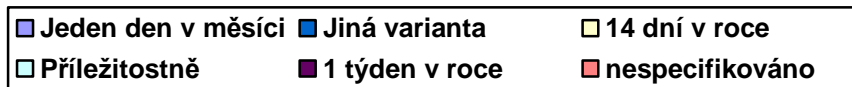
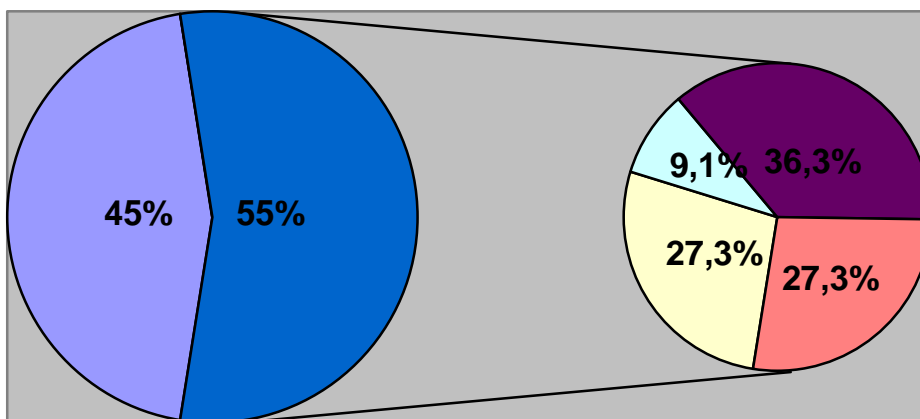
Každá škola si musí sama určit časový rozsah, který bude tomuto tématu věnovat a co je pro ní optimální. Nelze tedy paušálně určit, co je dost či málo.

Z odpovědí lze vyvodit, že v praxi se osvědčila varianta věnovat se EDV jeden den v měsíci. Má to svou logiku. Většina školek má své třídní vzdělávací plány koncipovány tak, aby korespondovaly s okolním prostředím a děním, jako podzimní pouštění draků, zima a zimní radovánky, Vánoce, vítání jara a Velikonoce, den dětí, atd.. Věnovat jeden den v měsíci EDV dává možnost pedagogům odkrýt dětem kousek z tématu, třeba je seznámit s vybranou zemí, aniž by něco zameškali v obvyklých tématech. Nevýhodou může být příliš malý časový prostor pro prožívání dětí.

Týdenní a čtrnáctidenní bloky mohou dát více prostoru pro prožitkové učení, pokud si ovšem pedagog nedá za cíl seznámit děti se všemi zeměmi EU. Platí pravidlo méně je někdy více. Je třeba si uvědomit, že není zapotřebí děti zahltit množstvím informací. Naším cílem by mělo být zprostředkovat jim příjemnou zkušenost.

V případě tématických bloků by bylo efektivní vybrat jen několik zemí, se kterými děti zevrubně seznámíme, a poté se na jednu detailně zaměřit a vytvořit dostatek prostoru pro prožívání dětí.

Časový úsek věnovaný EDV

Otázka č. 4

Jaký je poměr mezi teorií a prožitkovým učením?

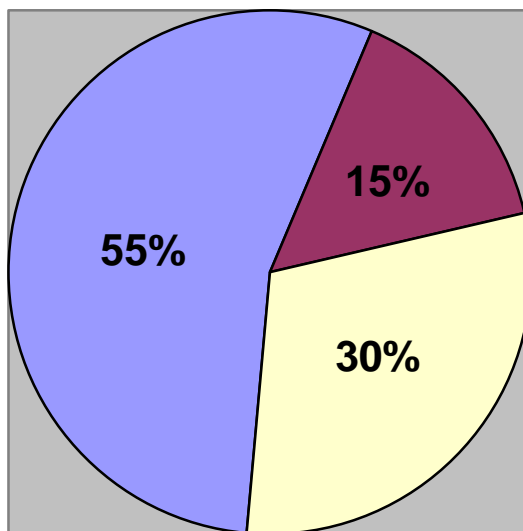
55% odhaduje, že je poměr vyrovnan

15% přiznává, že většinu tvoří teorie

30% se snaží soustředit převážně na prožitky

Prožitky jsou trvalejší než suma poznatků, měli bychom se tedy na ně soustředit. Na druhou stranu, jsou-li děti motivované a téma je zajímavé, snadno si zapamatují i předávané vědomosti. V dnešní době mají děti možnost cestovat a s velkou pravděpodobností navštíví i zemi, o které si povídaly s paní učitelkou ve školce. Nabyté vědomosti si tak spojí s konkrétní zkušeností.

Poměr mezi teorií a prožitkovým učením

■ Vyrovnaný poměr ■ Většinu tvoří teorie ■ Většina je věnována prožitkům

Následující otázka se opět týká všech respondentů.

Otázka č. 5

Kolik mateřských škol navázalo partnerství s nějakou zahraniční školou?

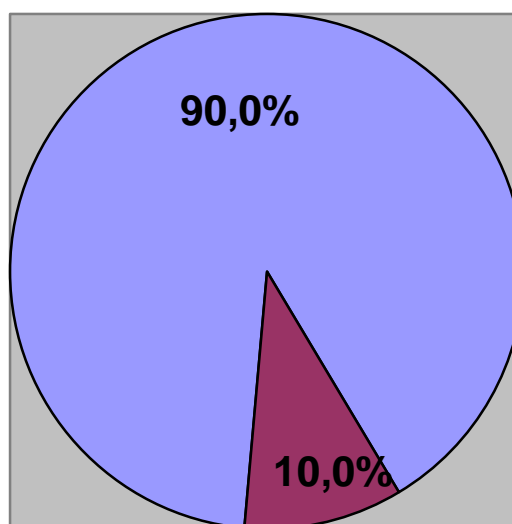
90% dotazovaných škol nenašlo žádný kontakt se zahraniční školou.

10% škol se podařilo navázat spolupráci s nějakou zahraniční školou. Partnerství bylo navázáno se školami v Rakousku, Maďarsku, Německu a Francii.

Je velká škoda, že se mateřské školy nesnaží více spolupracovat s ostatními zeměmi. Přitom možnosti, které plynou z takové spolupráce, jsou značné. Děti mají možnost setkat se s dětmi z jiných zemí, poznat jejich školku, zjistit, jak bydlí, co jí, jaké mají hračky a mnoho dalšího. Zjistí, že všichni nemluví stejným jazykem a přesto se dokážou s dětmi domluvit gestikulací.

Pro školku jako subjekt to znamená tvorbu projektu a nějaké papírování navíc, ale také to zvýší prestiž školy.

Partnerství se zahraniční školou

■ Nenavázala partnerství ■ Navázala partnerství

Další dvě otázky se týkaly škol, které se evropskou dimenzí zabývají ve třídním vzdělávacím plánu.

Otázka č. 6

Ve výchově k evropanství se zabýváte nejvíce: environmentálním aspektem, společným a kulturním dědictvím nebo výchovou proti xenofobii?

55% klade důraz na environmentální aspekt

10% se nejvíce věnuje společnému kulturnímu dědictví

5% považuje za nejdůležitější výchovu proti xenofobii

Další respondenti volili kombinaci mezi uvedenými variantami.

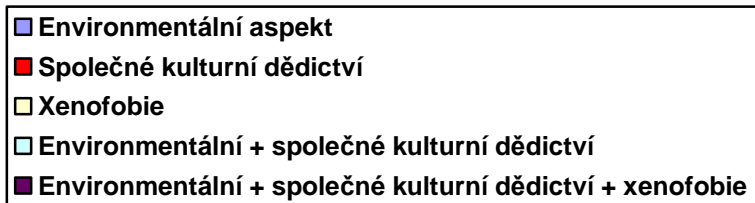
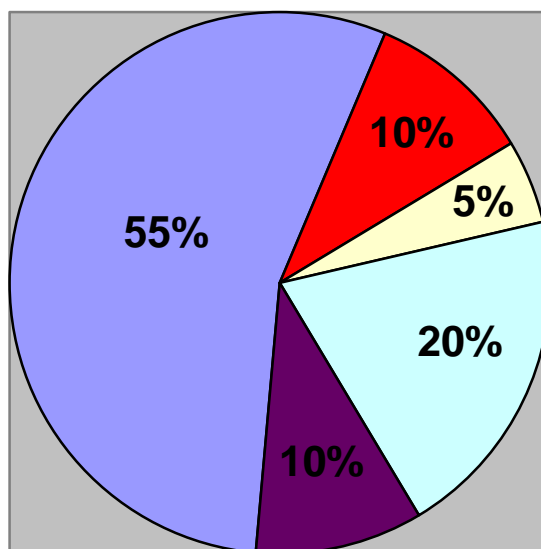
20% se věnuje environmentálnímu aspektu a společensko kulturnímu dědictví

10% dotazovaných kombinuje všechny tři možnosti

Z výzkumu vyplývá, že se v mateřských školách nejvíce věnujeme environmentální oblasti. Je to téma, které se dá poměrně snadno aplikovat do nejrůznějších tematických bloků. Při vycházce můžeme pozorovat, jak se připravuje výstavba dalšího nákupního centra, v rozpoutané diskusi dětem nastíníme všechny klady a zápory. Stejně tak můžeme popřemýšlet nad tím, jakou cestu asi musí urazit datle, rozinky nebo třeba olivový olej, než se dostane k nám na stůl...

Nejvíce podceňujeme výchovu proti xenofobii, přestože schopnost tolerovat jiná etnika nám často schází. Dost často nálepkujeme národy: Italové jsou líní, Francouzi jsou žabožrouti, všichni Němci jsou fašisti... Tyto předsudky pak bezmyšlenkovitě přejímají děti. Proto je důležité s výchovou proti xenofobii začít v nejútlejším věku, kdy děti ještě netrpí předsudky. Pokud dětem dokážeme národ přiblížit, objasnit důvod odlišných rysů a zvyků, tak si při troše štěstí budou umět vytvořit svůj vlastní názor na tuto problematiku.

V EDV je kladen důraz na:

Otázka č. 7

Jaké formy učení využíváte nejčastěji při výchově k evropanství?

15% využívá zejména kooperativní učení

10% nejvíce využívá projektivní vyučování

50% preferuje hru

Další respondenti volili kombinaci mezi uvedenými variantami.

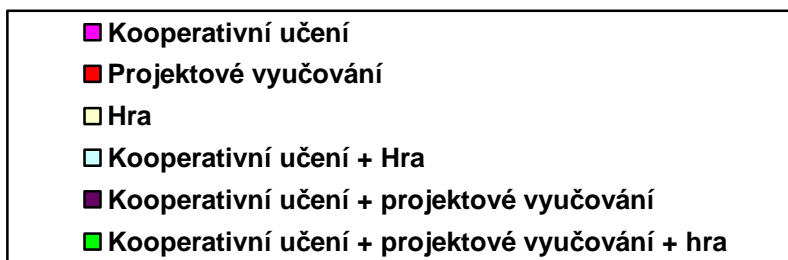
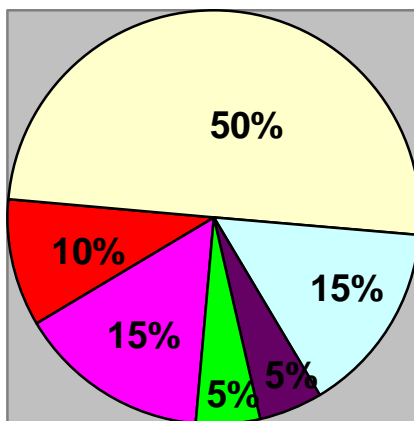
15% kombinuje kooperativní učení a hru

5% kombinuje kooperativní učení spolu s projektivním vyučováním

5% kombinuje všechny tři varianty

Pro předškolní věk je touha hrát si zcela přirozená, pro pedagogy je to efektivní způsob, jak dětem dát možnost prožít si určitou situaci, získat zkušenosti a v neposlední řadě i vědomosti. Je tedy logické, že hru využívá nejvíc učitelů při výchově k evropanství.

Nejčastější formy učení

Následující otázka se opět týká všech respondentů.

Otázka č. 8

Vyučujete se ve vaší mateřské škole nějaký cizí jazyk?

60% odpovědělo kladně, z toho:

- 77,8% tvoří výuka anglického jazyka
- 16,7% tvoří výuka německého jazyka
- 5,5% respondentů dále nespécifikovalo vyučovaný jazyk

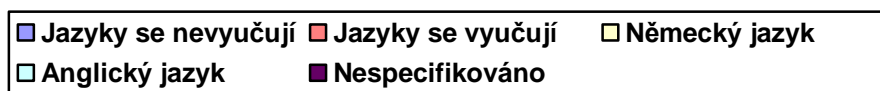
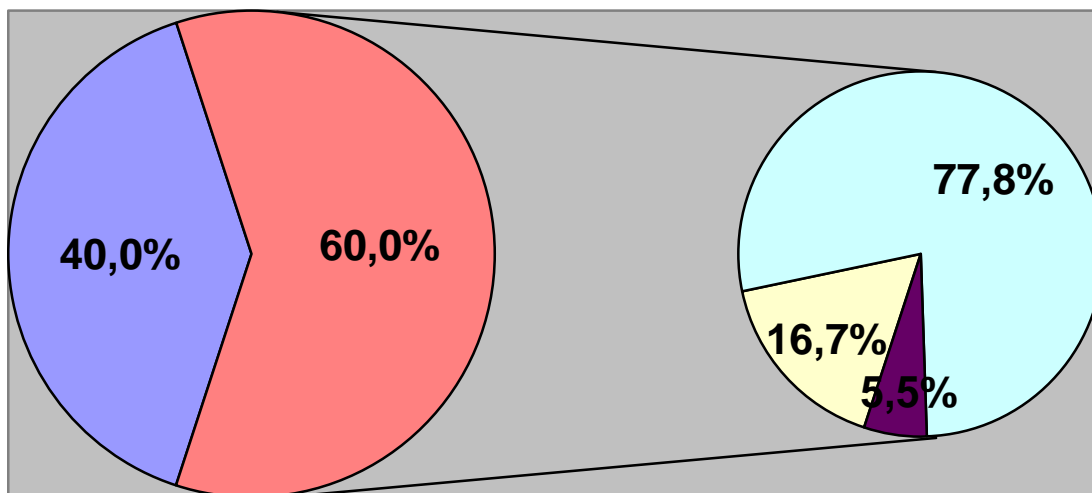
40% odpovědělo, že se v jejich mateřské škole výuce cizích jazyků nevěnují.

Překvapuje mě poměrně značný podíl mateřských škol, které se výuce jazyků nevěnují. V současnosti mnoho škol nabízí nejrůznější kroužky a mimo jiné i výuku jazyků. Jde o marketingový tah, kdy se škola snaží nabídnout lepší služby a tak přilákat víc klientů. Rodiče si od takového kroužku často slibují, že se dítě naučí základům jazyka, to ale není cílem. Důležité je, aby děti měly povědomí, že se v jiných zemích mluví i jiným jazykem. Výuka by opět měla být postavena na hře, aby je bavila a měly z ní příjemný a pocit. Pozitivní ladění by mělo dětem ulehčit výuku jazyka na základní škole.

Jak ukazuje dotazník ve většině mateřských škol se vyučuje v první radě angličtina, která má velkou převahu. Je to logické, vzhledem k její rozšířenosti; jde o světový jazyk číslo jedna. Díky sousedství s Německem a Rakouskem (a zřejmě i určité tradici) se ze všech ostatních jazyků jako druhá v pořadí, i když se značným odstupem, umístila němčina.

Domnívám se, že další světové jazyky se vyučují jen na prestižních specializovaných školách.

Výuka jazyků v mateřských školách

Na následující otázku odpovídali jen ti dotazovaní, u kterých se cizí jazyk vyučuje.

Otázka č. 9

Je s výukou jazyku spojeno i vzdělávání o reáliích dané země?

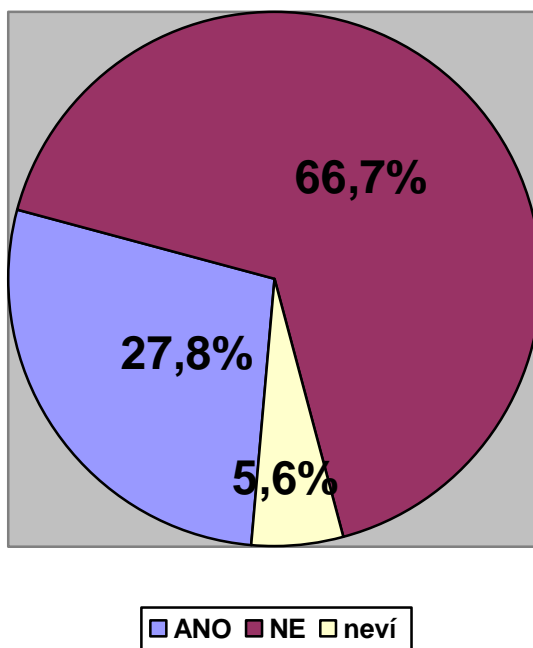
27,8% mateřských škol spojuje výuku cizího jazyku i se vzděláváním o reáliích dané země

66,7% se vzdělávání o reáliích země nevěnuje

5,6% neví, protože výuku jazyků má v kompetenci docházející lektor

Vzdělávat děti o reáliích dané země může být příjemným zpestřením u výuky jazyků. Proč si neukázat, kudy protékají velké řeky, kde je největší hora, jakými památkami se země pyšní... Můžeme srovnávat s Českou republikou - velikost zemí, zda jsou na rozdíl od nás přímořskými zeměmi, kde bydlí naše hlava státu a kde hlava jiného státu....

Propojení výuky jazyků se vzděláváním o reáliích dané země

Další dvě otázky se opět týkají všech respondentů.

Otázka č. 10

Hovoří samotné učitelky nějakým cizím jazykem?

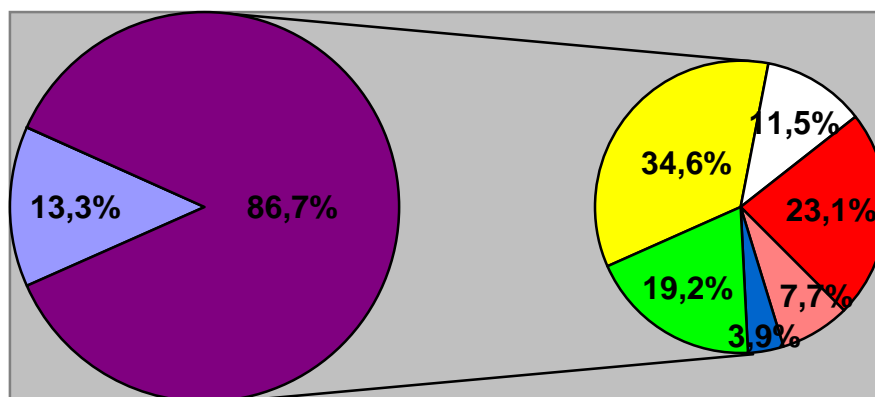
13,3% přiznalo, že neovládá žádný cizí jazyk

86,7% hovoří nějakým cizím jazykem a to:

- 34,6% uvedlo, že mluví jen německy
- 11,5% mluví jen rusky
- 23,1% mluví anglicky a německy
- 7,7% mluví anglicky a rusky
- 3,9% mluví německy a rusky
- 19,2% nevedlo konkrétní cizí jazyk

Je potěšující zjištění, že takřka 90 % oslovených pedagogů ovládá nějaký cizí jazyk. Je zřejmé, že pro většinu z nás by neměl být problém navázat kontakt se školkami v jiných zemích. Bohužel můj dotazník ukazuje, že tuto možnost využíváme jen zanedbatelně. Domnívám se, že roly hraje náš ostych při komunikaci. Většina z nás je přesvědčená, že pokud jazyk neovládá bezchybně, je lepší nemluvit.

Znalost jazyků učitelek MŠ

Jazyk neovládá	Ovládá jazyk	Německý jazyk	Ruský jazyk
AJ+NJ	AJ+RJ	NJ+RJ	Nespecifikováno

Otázka č. 11

Absolvovala jste nějaké školení týkající se EDV?

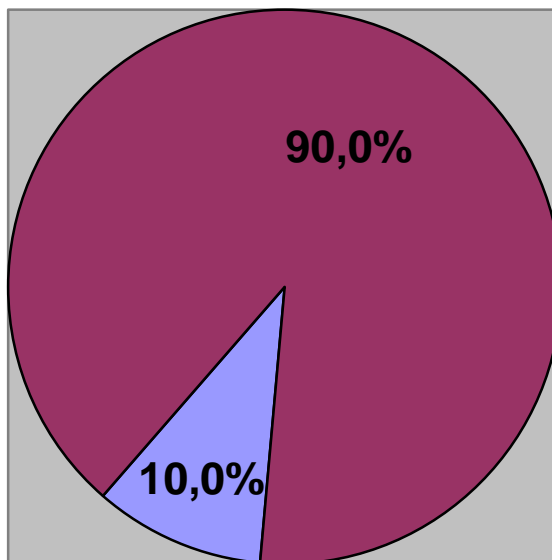
10% oslovených pedagogů absolvovalo školení týkající se EDV

90% oslovených pedagogů neabsolvovalo žádné školení týkající se EDV

Školení s tematikou EDV se zatím příliš nenabízí, stále jsou obvyklejší témata jako logopedická prevence, práce s hyperaktivními dětmi, nejrůznější hudební semináře atd.

Školení týkající se EDV se účastnila jen malá část oslovených učitelek, přesto se však tato problematika poměrně hojně promítá ve školních a třídních vzdělávacích plánech.

Účast na školení týkající se na EDV

■ Absolvovala ■ Neabsolvovala

Kapitola č. 6

PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ

Zpráva Mezinárodní komise Unesco „Vzdělávání pro 21. století“ uvádí čtyři pilíře vzdělávání:

1. **Učit se poznávat** předpokládá, že člověk se *učí učit*. Rozvoj schopnosti koncentrace, paměti a myšlení. Rozšíření poznání dětí, žáků a studentů umožňuje porozumět obklopujícímu prostředí a chápat realitu.
2. **Učit se jednat** chápeme jako schopnost uplatňovat v praxi získané vědomosti, připravenost reagovat na změny, schopnost komunikace a zvládnutí konfliktních situací.
3. **Učit se žít** mezi lidmi, poznat sama sebe, poznání lidí kolem sebe, jednat tolerantně a vzájemně se obohacovat. Tyto dovednosti jedinec získává především v rodině, ve školním prostředí, kde začíná realizace evropské dimenze ve vzdělávání, buduje se porozumění mezi národy a vztah k menšinám.
4. **Učit se být**, ale také být sám sebou, naučit jedince žít mezi lidmi, stanovit priority, nést odpovědnost sám za sebe.

Tyto priority musejí proniknout do klimatu školy a prostředí třídy. Musí se stát součástí skrytého kurikula. U nás se snažíme je realizovat po vzoru evropských zemí pomocí učení a zkušeností. Toto učení zahrnuje tři základní oblasti:

- Kooperativní učení
- Projektové učení
- Hru

Kooperativní učení přináší do výuky spolupráci, práci v týmu. Postavení žáka v multikulturním společenství znamená uplatňovat globální spolupráci, vytvářet kooperativní strategie. Tyto strategie se mohou kombinovat s projektovou výukou. Takový způsob výuky sebou přináší i nové pohledy na hodnocení jedince či celého týmu. Kooperativní strategie přinášejí vyšší efektivnost v kognitivní oblasti, hlavně přispívají k rozvoji sociálních kompetencí jedince. Žáci nejsou v procesu učení na sobě závislí, ale vzájemně spolupracují. Uvědomují si svůj význam pro kolektiv, zvyšuje se soudržnost třídy. Na druhé straně je tento způsob výuky náročný na přípravu učitele. Nutí ho však zamýšlet se nad svou prací, spolupracovat v týmu. Týmové vyučování lze uplatnit v oblasti přípravy, vlastní realizace i reflexe. Toto vyučování velice pozitivně ovlivňuje klima školy a je přípravou pro projektovou výuku.

Projektové vyučování směřuje ke konstruktivní a kooperativní škole. Vlastnosti výchovně vzdělávacího projektu jsou závislé na několika faktorech: projekt by měl být připraven týmem učitelů, přičemž jeden z nich zodpovídá za jeho realizaci. Tým stanovuje odpovídající cíl projektu, práce na projektu by měla být realizována mimo třídu, školu. Projekt musí vycházet ze zájmu žáků, na konci je konkrétní výstup. Projekt má tři fáze: motivaci, realizaci a evaluaci. Projektové učení lze zavádět současně s kooperativním učením. Velký vliv na jeho realizaci má učitel a klima školy.

Hry jsou další oblastí, přispívající ke zdárnému multikulturnímu vzdělávání. Umožňuje vyzkoušet si situace, všimnout si souvislostí, ilustrovat složité pojmy. Hra je ve školním vzdělávání jednou z forem učení, má silně motivující účinek. Chápe se jako konkrétní prezentace pojmu. V rámci učení často pracujeme pomocí simulačních hry. Nezastupitelnou úlohu zde má dramatizace, kooperativní hra a myšlenkový experiment.

Kapitola č. 7

PROJEKT

„I malý Čech může být velkým Evropanem“

Během celého roku se děti učí základním konverzačním frázím v některých jazycích členských zemí EU (AJ, FJ, NJ). Děti by si například měly osvojit pozdrav a rozloučení, poděkovat, představit se, popřípadě vyjádřit své základní situace – hlad, žízeň, zima, potřebuji na toaletu, ztratil jsem se, ... Tento program je součástí školního vzdělávacího plánu.

V rámci projektu se děti během jednoho školního roku blíže seznámí s realitami zemí EU a jejich občany, s jejich odlišnostmi, jazykem, typickými pokrmy, geografii...

Děti budou pracovat s obrázkovým atlasem Evropy, kde si budeme společně ukazovat jednotlivé země, kde jsou vyobrazeny nejvýznamnější pohoří, údolí, vodní plochy, památky hospodářská zvířata, zemědělské plodiny, typická zvířata a rostliny i folklorně-kulturní prvky. Cílem je získat povědomí o rozmanitosti Evropy, o tom, co jednotlivé regiony rozděluje i spojuje.

Celodenní program bude mít podle možností shodnou strukturu :

- představení dané země (regionu) – tj. typické symboly, stavby, produkty – pokud možno i formou hry
- národní pohádky, národní písně
- národní jídlo
- prvek vzájemnosti, spojující nás obecně známým způsobem s danou zemí, vyskytuje-li se takový (např. lucemburský panovník na české stokoruně)
- vybarvení obrázku z Evropských omalovánek vydaných ELS-ED

Původně jsem zvažovala členění podle tzv. třech pilířů EDV, ale vzhledem ke specifickým MŠ jsem od tohoto záměru po zralé úvaze upustila, protože je v podstatě nenaplnitelný – pětileté dítě může dobře pochopit, že český král pocházel z Lucemburska, ale popis struktury v témže městě sídlící Montánní unie nebo Evropské investiční banky má pro něj nicotnou hodnotu.

Do programu byly zahrnuty všechny státy Evropské unie a nad její rámec i státy Evropského sdružení volného obchodu (EFTA), tedy Švýcarsko, Norsko a Island. Jde o státy, které jsou součástí evropského kulturního i ekonomického prostoru. Naopak do programu nejsou zařazeny nástupnické státy Jugoslávie (s výjimkou Slovinska), Albánie a nástupnické státy Sovětského svazu (s výjimkou Pobaltí) - vzhledem k nestabilitě tohoto prostoru, k praktické nedostupnosti některých těchto zemí a k velmi vzdálenému horizontu jejich integrace do evropských struktur.

Státy jsou seřazeny do kulturně-geografických celků, aby děti snáze chápaly podobnosti a souvislosti v těchto regionech.

Kapitola č. 8

VÝUKOVÝ PROGRAM PROJEKTU

8. 1 Střední Evropa

Rakousko

Pohádka:

„O myši, datlovi a klobáse“

Reálie:

Země alpské růže (protěž) - ukázka květiny a její modelování z barevných čistících kartáčků na dýmky

Země hudebníků - Mozart - poslech některých skladeb při dopoledních činnostech, soutěž - jako cena Mozartkugeln

Země památek - Regensburg , Vídeň, Brandenburská brána, hrad Neuschwanstein

Prvek vzájemnosti:

Země, která dala Českým zemím panovníky habsburské dynastie – Rudolf II., Marie Terezie, Josef II., František Josef I. – obrázky panovníků a symbolů jejich doby – př.

Golem, tereziánská základní škola, císařovna Alžběta (Sisi),...

Koleda „Stille Nacht / Tichá noc“

Národní jídlo k obědu:

Chlebová polévka

Vídeňský řízek, vařené brambory, m.m.

Sachrův dort nebo štrůdl

Německo

Pohádka: „Brémští muzikanti“- dramatizace pohádka

Reálie:

Země automobilů a techniky - modely a obrázky aut značky Mercedes, Volkswagen,
Země památek - Regensburg, Brémská katedrála, Brandenburská brána, hrad
Neuschwanstein

Prvek vzájemnosti:

Krakonoš nebo-li Rübezahl (též Rýbrcoul)

Automobilka Škoda

Různé zvyky přišedší z Německa - vánoční stromeček, velikonoční zajíček, adventní
kalendář, ...

Národní jídlo k obědu:

Studená meruňková polévka

Žebírko na bavorský způsob, restované plátky brambor s cibulkou

Bramborové placky s jablkovým pyré

Slovinsko

Vyprávění: „O hoře Triglav“

Reálie:

Země lipicánů - vyprávění, obrázky, ukázka drezůry na DVD, pohybové cvičení
architekt Jože Plečnik - obrázky jeho staveb v Praze i v Ljubljani

Národní jídlo k obědu:

Houbová polévka

Idrijské žlikrofy plněné mletým masem

Polica s ořechovou náplní

Maďarsko

Pohádka: „Žerty krále Matyáše“

Reálie :

Země dobrého jídla a horkých pramenů, výstavných měst a rozlehlých stepí –
obrázky z maďarského venkova, kultura pastevců, dunajských rybářů

Prvek vzájemnosti :

Český a maďarský král Ladislav, padlý v bitvě s Turky u Moháče

Národní jídlo k obědu:

Čorba

Maďarský guláš, kynutý knedlík

Máslové pagáče

Slovensko

Pohádka: „O Jánošíkovi“

Reálie :

Tatry - domov medvěda hnědého

Prvek vzájemnosti :

Slovensko jako součást naší kultury, zmínit Československo a rozdělení, podobnost

řeči, vybrat některá slovíčka zcela odlišná od češtiny

Národní jídlo k obědu:

Kapustnice

Brynzové halušky

Povidlové koláče

Polsko

Pohádka: „Mladý kovář“

Reálie :

Severní soused - od Krkonoš k Baltu, obrázky měst a krajiny

Sv. Vojtěch - jeden z patronů Polska

Národní jídlo k obědu:

Polévka z červené řepy

Bigos z vařeného masa, chléb

Tvarohovec

Švýcarsko

Pohádka: „Sud plný medu a zlobivý synek“

Reálie :

Švýcarsko - střecha Evropy, země přesných hodinek, kvalitních sýrů a čokolád

Země skal a horolezců - lez po žebřinách a šikminách za pomoci lana

Národní jídlo k obědu:

Švýcarská sýrová polévka

Závitky s masovou náplní a hráškem, vařené brambory, m.m.

Muesli s jogurtem

8. 2 Jižní Evropa

Řecko

Báje: „Strážce zlatého rouna“

Reálie :

Kolébka Olympijských her - uspořádání her v původních disciplínách

Prvek vzájemnosti :

Cyril a Metoděj - řečtí bratři ze Soluně

Národní jídlo k obědu:

Kuřecí vývar s citrónem

Gyros v pita chlebu

Tzatziky

Španělsko

Vyprávění : „Don Quijote de la Mancha“

Reálie :

Země flamenga - poslech španělských rytmů, tanec

Země vějířů - manipulace s vějířem, výroba jednoduchých vějířů

Země kastanět - jejich využití při hudbě a tanci, jejich výroba z vařeček

Země býcích zápasů - pohybová hra

Národní jídlo k obědu:

Katalánská polévka

Masová směs bolores, vařené brambory, m.m.

Pomerančový salát s olivami

Portugalsko

Pohádka: „O pavoučí nevěstě“

Reálie :

Země korkového dubu - ukázka kůry korkovníku, diskuse o jeho využití

Země mořeplavců a krásných pláží - relaxace u zvuků moře, realizace vlastního moře
- do lavoru říční písek, vodu, mušličky, oblázky, umělohmotné figurky mořských živočichů, pouštění lodiček

Prvek vzájemnosti :

Země, do které doputovalo mírové poselstvo krále Jiřího - jeden z prvních pokusů o evropskou integraci

Národní jídlo k obědu:

Portugalská bramborová polévka s řeřichou

Vepřová žebírka na tymiánu, vařené brambory, m.m.

Rajčatový salát s rybím masem

Itálie

Comics: „Asterix, Obelix a vavřínový věnec od Caesara“

Reálie :

Vatikán - stát ve městě a sídlo papeže - nejmenší stát na světě

Výroba širokých nudlí

Země aut - Ferrari a Fiat - obrázky a modely aut

Země pomerančů, mandlí, oliv a svatojánského chleba - koutek s jejich plody

Země památek - antika, věž v Pise, Koloseum, milánská katedrála, Benátky, bazilika sv. Petra

Prvek vzájemnosti :

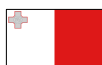
Dědictví antiky v Čechách - stavební slohy (klasicismus), slova pocházející z latiny - př. kostel, ocet, škola, víno, míle, almara, sekretář, vzdělávání - gymnasia, ...

Národní jídlo k obědu:

Chlebová polévka

Neapolské nudle

Čokoládová zmrzlina se sekanými ořechy

Malta

Vyprávění: Pevnost proti Turkům i nacistům - historie johanitů jako ochránců poutníků v Palestině, jejich boj proti turecké invazi, boj obyvatel Malty proti nacismu za 2. sv. války.

Stavba pevnosti Sv. Jana z papírových krabic, obrana - příprava obranných mechanismů dobývání tvrze - kresba mapy, strategie

Národní jídlo k obědu:

Minsta tal-hadic - hustá zeleninová polévka s vepřovým masem

Timpana

Kannoli plněné čokoládovými lupínky

Kypr

Báje: „O zrození bohyně“ - Afroditin ostrov

Reálie :

Rozdělená země se slavnou historií - antika, současné rozdělení na řeckou a tureckou část, modelování antického paláce a mešity

Ztvárnění reálií ostrova podle mapy, přibližný tvar, rozmístění řek z papíru, pohoří z kamenů, pláží z písku, nížin ze zeleného papíru. Rozdělení ostrova na řeckou a

tureckou část umístěním vymodelovaných budov.

Národní jídlo k obědu:

Polévka z červené čočky

Mussaka

Burekia s citrónovým sirupem

Rumunsko

Pohádka: „Jak táta Bukur nakrmil svých sto dětí“

Reálie :

Země hor a lesů - hra „ Najdeš cestu z hlubokého lesa?“

Popis hry: Děti „stromy“ v prostoru třídy. Maminka volá ztracené dítě. Dítě má zavázané oči, stojí na protilehlé straně, snaží se projít lesem aniž by narazilo do stromů. Strom začne chrastit pokud se k němu dítě přiblíží.

Země upírů - vyprávění o tom, jak vznikaly legendy o upírech.

Pořádání strašidelného maškarního bálu nejen s upíry - výroba masek, dekorací a výzdoba třídy.

Komunitní kruh na téma: Bojíš se strašidel? Jak jsi se cítil v přestrojení?

Národní jídlo k obědu:

Hovězí vývar s knedlíčky z hovězího masa

Ragú z lilků, chléb

Smažený banán v těstíčku

Bulharsko

Pohádka: „O chánu Krumovi“

Reálie :

Země hor a pláží - tradiční česká turistická destinace – vyprávění, obrázky a fotografie

Malba mořských motivů barvami na sklo (chobotnice, mořský koník, hvězdice, ryby, maják, parník...) - výzdoba

Prvek vzájemnosti :

Čeští lékaři, zahradníci a profesori v Bulharsku po jeho osvobození z turecké nadvlády.

Národní jídlo k obědu:

Bulharská kopřivová polévka

Kebab z mletého masa, bageta

Šopský salát

8. 3 Severozápad

Francie

Pohádka: „O kocourovi v botách“

Reálie :

Francie - země kultury a umění - Paříž, neznámější stavby (Eifellova věž, Notre Dame, ..)

Modelování Eifellovi věže

Země vytríbeného gastronomického umu - založení slavnostní tabule, nácvik společenského stolování. Slavnostní servírování drope - děti se zdobí samy

Země módy - výroba modelů z kusů látek a starých oděvů, módní přehlídka

Země parfémů - výroba parfémů z koření, ovocných silicí a květů

Prvek vzájemnosti :

malíř Alfons Mucha - Čech, kterým se chlubí Francouzi - ukázky obrázků, malba vlastních obrazů, následná vernisáž s rautem pro děti - co je to raut, jak se na něm chováme.

Národní jídlo k obědu:

Francouzská cibulová polévka

Ratatouille, česneková bageta

Crêpes s pomerančovou marmeládou

Nizozemsko

Pohádka: „O Enšpíglovi“

Reálie :

Země tulipánů - květinářství, sázení tulipánů.

Země sýrů - ochutnávka sýrů.

Země větrných mlýnů - stavba větrných mlýnů ze stavebnice.

Země dřeváků - překonání překážkové jednoduché dráhy ve dřevácích.

Prvek vzájemnosti :

J.A. Komenský, jeho život a smrt v Naardenu

Národní jídlo k obědu:

Studená rajčatová polévka

Hotpot

Jablkový koláč

Belgie

Comics: „Tintin“ – comics o nejslavnějším Belgičanovi

Reálie :

Země hrdá na comicsy- kresba vlastního jednoduchého příběhu

Belgie jako země čokolády a mléka - výroba čokoládových figurek, figurky hospodářských zvířat, možnost postavit si farmu

Prvek vzájemnosti :

Brusel - hlavní město jednotné Evropy (a tudíž i naše)

Národní jídlo k obědu:

Belgická sardelová polévka

Vepřové závitky plněné růžičkovou kapustou, frity

Pomerančové řezy

Lucembursko

Vyprávění: O Janu Lucemburském, kterak statečně u Kresčaku padl

Prvek vzájemnosti :

Země, která dala Čechám úspěšnou panovnickou dynastii - Jan Slepý, Karel IV., Václav, Zikmund (evropská vzájemnost, připomenout bitvu u Kresčaku, KV, UK, K most,...), obrázky panovníků a měst (bankovka 100,- Kč).

Výroba korunovačnických klenotů z papíru, ukázka polodrahokamů, kterými mohou být klenoty zdobeny

Národní jídlo k obědu:

Lucemburská přesnídávková zelňačka

Zajíc na černo, houskový knedlík

Čekankový salát se šunkou a majonézou

Velká Británie

Pohádka: „O Dicku Whittingtonovi a jeho kočce“

Reálie :

Království tradic a velkolepé historie - představení královské rodiny za pomoci pohlednic, Británie a její historické vazby na zámoří, postavení angličtiny ve světě, rázovité odlišnosti od kontinentu - jízda vlevo, imperiální systém měr a vah, muži v sukních (Skotsko)

Kolébka fotbalu - diskuse, hra fotbalu s měkkým míčem a vysvětlení pravidel
Země čajových dýchanků - slavnostní podávání čaje s mlékem a máslovými sušenkami, ukázka čajového servisu, porovnání rozdílů šálek čajových a kávových.

Prvek vzájemnosti :

Koleda „ Dobrý král Václav“

Národní jídlo k obědu:

Mandlová polévka

Hovězí závitky s celerem

Pečený pomerančový pudink s krémem

Irsko

Pohádka: „O Petrovi a skřítcích“ - dramatizace

Reálie :

Zelený ostrov skřítků a víl - výroba domečků pro skřítky a víly na zahradě s využitím přírodnin. Dívky - výroba vílích šatů ze záclon a šátků, vití věnců z květin. Chlapci - výroba skřítcích vousů u koudele a chemlonu, výroba čepic z papíru.

Země čtyřlístků - čtyřlístek jako symbol štěstí, hledání čtyřlístků, výroba čtyřlístků z papírů, malování čtyřlístku čokoládovou polevou na banánový koláč

Prvek vzájemnosti :

Keltská hudba - zmínka o Keltech na našem území, cit pro keltskou hudbu, nácvik řadových tanců.

Národní jídlo k obědu:

Mandlová polévka

Zapečená šunka v lístkovém těstě

Banánový koláč

8. 4 Sever

Dánsko

Pohádka: „Malá mořská víla“

Reálie :

Obrázek sochy Malé mořské víly v Kodani

Legoland - skupinová a individuální stavba z lega, následná galerie děl

Dobrá královna Dagmar - Dánové dodnes v písních a pověstech vzpomínají na dobrou královnu Dagmar - čili princeznu Markétu, dceru českého krále Přemysla Otakara I.

Národní jídlo k obědu:

Hovězí vývar s zapečeným chlebem se šunkou a sýrem

Vepřová pečeně s jablky a sušenými švestkami.

Chřestový salát

Norsko

Pohádka: „O loďaři a čertovi- starém Erikovi“ - dramatizace

Reálie :

Poznávání ryb - treska, losos, sled'

Hra Rybičky rybáři jedou

Tematické koutky při volné hře

Země rybolovu - chytání magnetických rybiček, výroba závěsných rybek z vlněných bambulí Země ovčí vlny - výroba oveček z vlny

Národní jídlo k obědu:

Fazolová polévka s červenou řepou

Losos na bylinkách

Švestkový koláč s ořechy

Švédsko

Vyprávění: „Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem“ - vyprávění příběhu s obrázkovou mapou

Reálie :

Země plachtařství - výroba plachetnic, kreslení lodí

Země památek, hlubokých lesů, žuly a techniky - zámek Kronborg, radnice ve Stockholmu, palác Drottingholm, technika - Volvo, Gripen, Ikea, ...

Národní jídlo k obědu:

Rybí polévka z filé

Švédská roštěnka

Smažená jablka v těstíčku

Finsko

Pohádka: „Jak jeřáb naučil lišku létat“ - dramatizace pohádky

Reálie :

Země lesů a jezer - suroviny pro tradiční výrobu papíru - výroba ručního papíru

Vyspělá technika - mobilní telefony Nokia
Země sanování - dopolední návštěva sauny

Národní jídlo k obědu:

Bramborová polévka
Pstruh s česnekovým máslem
Zeleninový salát se sázeným vejcem

Island

Pohádka: „O kravičce Bukole“

Reálie :

Island - ostrov ledu a ohně - sopky - výroba sopky kašírováním, ledovce, gejzíry –
výklad a obrázky
Četba z cestopisu V. Strejce o putování na Island v 16. stol

Národní jídlo k obědu:

Islandská masová polévka
Treska s brusinkovým terčíkem
Skyr- tvaroh s lesním ovocem

Pobaltí – Estonsko, Litva, Lotyšsko

Pohádka: „Chytrá vesničanka“

Reálie :

Země moře, jantaru a lesů - obrázky měst a krajiny, ukázka přírodního i šperkařského jantaru

Králové z Jagiellonské dynastie (Litva) u nás

Národní jídlo k obědu:

Polévka z rybího filé s krutony

Cepelinia s kysanou smetanou

Pumpernikel s lískovými oříšky a skořicí

ZÁVĚR

Ve stručné rekapitulaci mohu své poznatky a předpoklady shrnout do několika bodů:

1. Má-li být proces integrace Evropy úspěšný, je třeba rozšířit vzdělávání na všech stupních o evropskou dimenzi.
2. Výchova k evropanství je nové interdisciplinární téma, vyžadující nové metodické přístupy.
3. Evropská dimenze se začíná prolínat i do vzdělávání mateřských škol.
4. Součástí této výchovy je naučit děti toleranci a respektu k odlišným kulturám a národům.

PŘEHLED POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

1. **JEŽKOVÁ, V.;WALTEROVÁ, E.:** „*Vzdělávání v zemích Evropské unie.*“ PF UK, Praha 1997. Počet stran: 194. ISBN 80-86039-19-6
2. **ŘEŠÁTKO, J.; NOLD, L.:** „*Speciality světových kuchyní*“. Merkur, Praha 1988. Počet stran: 298.
3. **WALTEROVÁ, E.; JEŽKOVÁ, V.:** „*Žijeme v Evropě, Průvodce evropskou terminologií pro učitele a studenty učitelství*“. PF UK, Praha 1999. Počet stran: 108. ISBN 80-86039-82-X
4. **WALTEROVÁ, E.:** „*Objevujeme Evropu, Kniha pro učitele*“. PF UK, Praha 1997. Počet stran: 219. ISBN 80-86039-27-7
5. **WALTEROVÁ, E.:** „*Rozvoj národní vzdělanosti a vzdělávání učitelů v evropském kontextu.*“ PF UK, Praha 2002. Počet stran: 236.
ISBN 80-7290-085-4
6. „*O čertech, obrech a dobrých lidech.*“ Svoboda, Praha 1986. Počet stran:382.
7. „*Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*“. UIV v nakladatelství Taurius, Praha 2001
8. Přednáška z managementu - **Pletka, J.:** „*Evropská dimenze ve vzdělávání*“

PŘÍLOHY

Dobrý den,

Jmenuji se Kateřina Havlíková, studuji třetím rokem obor Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je dobrovolný a anonymní. Informace získané z tohoto dotazníku budou podkladem pro vypracování mé bakalářské práce.

Vhodnou odpověď prosím zaškrtněte či vyplňte. Jestli-že žádná z odpovědí není vyhovující, doplňte svou odpověď.

Dotazník prosím odevzdejte zpět nebo ho můžete poslat na adresu: Kateřina Havlíková, Betlémská 275, Tábor 390 01, nebo využijte elektronického spojení: Katerinasuchomelova@seznam.cz

Předem Vám děkuji za čas, věnovaný mým dotazníkům.

Kateřina Havlíková

1. Máte ve vašem školním vzdělávacím plánu začleněnou problematiku evropské dimenze ve vzdělávání, tedy výchovy k evropanství?

Ano - Ne

Pokud ano:

- Má závazný charakter
- Má doporučující charakter
- Má charakter nabídky

2. Máte výchovu k evropanství začleněnou v třídním vzdělávacím plánu?

Ano - Ne

3. Jaký časový úsek je danému tématu věnován?

- Jeden den v týdnu
- Jeden den v měsíci
- Jeden týden v měsíci
- Jiná varianta.....

4. Jaký je poměr mezi teorií (tedy výkladem) a prožitkovým učením (např. ochutnávka typických pokrmů, modelování historických monumentů, ...)?

- Poměr je vyrovnan
- Většinu tvoří teorie
- Většina je věnována prožitkům

5. Navázala vaše mateřská škola partnerství s nějakou zahraniční školou?

- Ano, s
- Ne

6. Ve vaší výchově k evropanství se zabýváte nejvíce:

- Environmentálním aspektem
- Společným kulturním dědictvím
- Výchovou proti xenofobii

7. Jaké formy učení využíváte nejčastěji při výchově k evropanství?

- Kooperativní učení
- Projektové vyučování
- Hru

8. Vyučuje se ve vaší MŠ nějaký cizí jazyk?

- Ano
- Ne

9. Je s výukou jazyku spojeno i vzdělávání o realitách dané země?

- Ano - Ne

10. Hovoříte sama nějakým cizím jazykem?

- Ano
- Ne

11. Absolvovala jste nějaké školení týkající se evropské dimenze ve vzdělávání?

- Ano - Ne

OBSAH

1. EVROPSKÁ DIMENZE VE VZDĚLÁVÁNÍ	1
1.1 Definice pojmu	2
1.2 Ideová východiska EDV	2
1.3 Vývoj EDV	3
2. TŘI PILÍŘE EDV	5
2.1 Učení se o Evropě	6
2.2 Učení se pro život v Evropě	6
2.3 Učení se prostřednictvím Evropy	7
3. EVROPSKÁ DIMENZE VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠKOLE	9
3.1 EDV v České škole	12
3.2 Sociální aspekty výchovy pro sjednocenou Evropu	12
3.3 Interkulturní výchova	14
3.4 Evropský model výchovy k lidským právům	15
3.5 Environmentální výchova	17
4. SHRNUTÍ- VÝCHOVA EVROPSKÉHO OBCĀNA	18
5. PRŮZKUM VÝUKY EDV V MŠ	20
6. PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ	35
7. PROJEKT- „ I MALÝ ČECH MŮŽE BÝT VELKÝM EVROPANEM“	37
8. VÝUKOVÝ PROGRAM PROJEKTU	39
8.1 Střední Evropa	39
8.2 Jižní Evropa	43
8.3 Severozápad	48

8.4 Sever	52
ZÁVĚR	56
PŘEHLED POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY	57
PŘÍLOHY	58